

Научна хроника

Допринос Удружења фолклориста Србије осмишљавању стратегија деловања у области заштите нематеријалног културног наслеђа: пројекат *Заједно у очувању НКН: подизање капацитета локалних заједница*

Смиљана Ђорђевић Белић

У Научно-образовно културном центру „Вук Караџић“ у Тршићу од 17. до 19. новембра 2023. реализован је едукативни део пројекта Удружења фолклориста Србије *Заједно у очувању НКН: подизање капацитета локалних заједница*, који је финансијски подржало Министарство културе Републике Србије. Подршку пројекту пружили су и сарадници Центра за нематеријално културно наслеђе при Етнографском музеју у Београду, као и Културни центар „Вук Караџић“ из Лознице, који је за учеснике обезбедио посету Вуковој кући. Пројектом је руководила др Данка Лајић Михајловић, као стручни консултант била је ангажована др Смиљана Ђорђевић Белић, а значајан допринос организацији дале су др Данијела Поповић Николић, председник УФС-а, као и секретари овог удружења мср Данијела Лекић и мср Марина Младеновић Митровић. У реализацији едукативног програма учествовало је пет предавача – модератора и 24 полазника.

Идеја о пројекту *Заједно у очувању НКН: подизање капацитета локалних заједница* јавила се као резултат вишегодишњег деловања неких од чланова Удружења фолклориста Србије на пољу примењене науке – имплементације Унескове Конвенције о очувању нематеријалног културног наслеђа из 2003. године (коју је Република Србија ратификовала 2010. године). Кроз институционално деловање (рад у оквиру Комисије за упис у Регистар нематеријалног културног наслеђа и Националног комитета за нематеријално културно наслеђе), кроз искуства учешћа у припреми номинација неких од елемената за упис на Унескову Репрезентативну листу нематеријалног културног наслеђа човечанства, али

Промотивни плакат
пројекта

и кроз специфична знања стечена у низу пројеката очувања (теренска истраживања у циљу идентификације и документовања елемената НКН, едукативна и медијаторска деловања у локалним заједницама и сл.), ова група стручњака проценила је да је подизање свести о значају НКН и унапређење компетенција за деловање у тој области у локалним заједницама ургентна потреба. Наиме, поменути вишеструка и сложена искуства рада на очувању НКН указала су на неопходност ширења мреже сарадника, посебно у смислу децентрализације, што захтева упућивање садашњих и будућих стручњака у науци и култури из различитих средина (од младих истраживача чија су интересовања усмерена на одговарајуће области хуманистике, преко професионалаца запослених у институцијама културе, до ангажованих у невладиним организацијама и сл.) у Унесков концепт НКН, примену Конвенције у Србији, процедуре препознавања и евидентирања елемената НКН, као и у креирање и начине реализације планова очувања у односу на принципе одрживог развоја.

Основне активности на пројекту осмишљене су у складу са препорукама Унеска у вези са изградњом капацитета, као и са политикама и праксом рада на очувању НКН у Србији. Обухватиле су припрему, организацију и реализацију едукативног програма (предавања и радионице), који је, осим општег уводног дела, сходно доминантним усмерењима и професионалним компетенцијама стручњака из УФС-а, био превасходно оријентисан ка елементима у вези са извођачким уметностима, језиком и вербалним фолклором.

Након поздравне речи председнице УФС-а др Данијеле Поповић Николић, предавања су одржали искусни сарадници Центра за НКН, научници компетентни за специфичне аспекте поменутог типа елемената из различитих домена НКН. Данијела Филиповић, етнолог, координатор Центра за НКН при Етнографском музеју у Београду, пружила је предавањем *Унесков програм очувања НКН и примена Конвенције у Србији* увид у основне концепте Конвенције и институционалне оквире њене примене, полазнике упутила у систем административно-правних процедура и оквира, обезбеђујући тако основу за праћење предавања усмерених на специфичне проблеме. Др Смиљана Ђорђевић Белић, фолклориста филолог, виши научни сарадник Института за књижевност и уметност у Београду, говорила је о базичним принципима рада са локалним заједницама у складу са Унесковим препорукама у вези са

документовањем и инвентарисањем које полази од заједнице (енг. *community based inventoring*), о елементима у вези са вербалним фолклором уписаним у национални регистар (*Ерски хумор, Пиротско приповедање, Здравиче*), осврнувши се и на искуства добрих пракси очувања оваквих елемената у регионалним и глобалним оквирима (*Културни изрази и праксе вербалног фолклора као НКН*). О елементима у вези са

Данијела Филиповић

различитим музичким, инструменталним и вокално-инструменталним изразима говорила је др Данка Лајић Михајловић, етномузиколог, научни саветник Музиколошког института САНУ (*Музичко наслеђе и његово очување у Србији*), фокусирајући се на специфичности и изазове које доноси и инвентарисање и очување сваког појединачног елемента (*Певање уз гусле, Свирање на гајдама, Тамбураши, тамбурашке праксе*).

Др Здравко Ранисављевић, етнокорееолог, доцент на Факултету музичке уметности у Београду, осветлио је комплексност елемената из оквира плесне традиције (*Коло, коло у три, коло у шест, Мало коло, Руменка*), посебно дискутујући о проблемима начина преношења знања, сценских репрезентација, културног аматеризма и сл. Др Биљана Сикимић, лингвиста, научни саветник Балканолошког института САНУ, анализирала је културне политике Унеска (језике као елементе на Репрезентативној листи НКН човечанства) и разлике у националним политикама разумевања дефиниције значаја језика у Конвенцији, осветливши стратегије које се примењују у Србији – очување језика кроз специфичне елементе, уз указивање на друге правне оквире усмерене на заштиту језика – Европска повеља о регионалним и мањинским језицима (*Језик као носилац културних изрази и пракси*).

др Смиљана Ђорђевић Белић

др Данка Лајић Михајловић

др Здравко Ранисављевић

Радионице, осмишљене и изведене као спој аналитичког и практичног рада у мањим групама, уз коришћење претходно припремљених функционалних радних материјала, подразумевале су активно укључивање свих учесника, резултирајући интензивним и конструктивним дискусијама у вези са конкретним проблемима покренутим кроз предавања. Специфичан значај и, како се чини, изразито продуктиван начин есенцијалног стицања практичног, потенцијално вишеструко употребљивог знања, имале су радионице на којима се од полазника захтевало да, у сарадњи са модераторима (претходно у улози предавача), изаберу конкретан елемент који би потенцијално могао да буде уписан у национални регистар, те да, након дискусије, адекватно попуне формулар. Будући да су полазници за потребе ове радионице били подељени у две групе, добијени су предлози који су се односили на два елемента (по један из оквира вербалног, односно музичког фолклора). Организовано унакрсно дискутовање о предлозима и решењима изнетим у формуларима додатно је, сада и на конкретним примерима, осветлило низ специфичних питања у вези са за улогама, компетенцијама, дужностима, правима и одговорностима различитих актера (носилаца традиције, локалних заједница, експерата, институција) у систему деловања на очувању НКН, сложеном и у стручном и у административно-правном смислу.

Понуђена знања усмерена на разумевање комплексне проблематике нематеријалног културног наслеђа као флукуентне, живе и синкретичне праксе полазници ће моћи да надограде кроз упознавање

др Биљана Сикимић

са изабраним студијама (зборницима научних радова и избором релевантних текстова на српском језику), које су, како додатни едукативни материјал, обезбеђене за све учеснике курса.

Судећи према резултатима спроведене анонимне анкете (осмишљене као део евалуације пројекта), полазници су показали изразиту мотивисаност да стечена теоријска и практична знања користе и на-дограђују кроз деловање у својим срединама у правцу едукације и подизања свести о значају НКН, принципима и могућностима његовог очувања кроз директну сарадњу са локалним заједницама и носиоцима одређених културних израза и пракси, као и кроз учешће у осмишљавању идеја и програма за креативно управљање локалним културним ресурсима. За младе истраживаче едукативни програм *Заједно у очувању НКН: подизање капацитета локалних заједница*, како и резултати анкете сведоче, представљао је важан и квалитетан вид додатног образовања и стручног усавршавања.

Коначно, едукативни програм *Заједно у очувању НКН: подизање капацитета локалних заједница* био је одлична прилика за упознавање и повезивање појединаца различитих генерација, профила образовања и професионалних усмерења. Директна размена искустава и обезбеђивање полазишних основа за нове сарадње још неки су од сигурних дугорочних ефеката пројекта.

Посета Вуковој кући

Реализацијом пројекта *Заједно у очувању НКН: подизање капацитета локалних заједница* Удружење фолклориста Србије начинило је још један важан корак у институционалном деловању у области апликативне науке (ваља подсетити, између осталог, и да је централна тема међународне научне конференције УФС-а организоване 2021. године била управо *Заштита нематеријалног културног наслеђа као примењена наука: искуства и изазови*¹). Оцене организатора, чланова предавачког тима и полазника говоре у прилог томе да је овим пројектом направљен и озбиљан помак у развоју планова и програма додатног неформалног образовања из домена НКН, те се у том правцу види и као респектабилан допринос осмишљавању шире стратегије рада на изградњи капацитета уграђивањем стечених искустава у планирање будућих активности.

Учесници едукативног програма *Заједно у очувању НКН: подизање капацитета локалних заједница*

¹ Излагања и дискусије са ове конференције пружила су основ за настанак низа херитолошких студија аутора из различитих земаља, које су штампане у зборнику: Ђорђевић Белић, С., Лајић Михајловић, Д., Сикимић, Б. (ур.). (2022). *Савремена српска фолклористика 11*. Београд – Лозница – Тршић: Удружење фолклориста Србије – Универзитетска библиотека „Светозар Марковић“ – Центар за културу „Вук Караџић“ – Научно-образовно културни центар „Вук Караџић“.

Извори фотографија

Аутор свих фотографија је Розана Саздић, новинарка у култури и фотограф, учесница едукативног програма *Заједно у очувању НКН: подизање капацитета локалних заједница*.

Промотивни плакат израдила је Смиљана Ђорђевић Белић.

Смиљана Ђорђевић Белић / Smiljana Đorđević Belić
Институт за књижевност и уметност, Београд/
Institute for Literature and Art, Belgrade
E-mail: smiljana78@yahoo.com
<https://orcid.org/0000-0001-8211-5108>

Примљено/Received: 01. 12. 2023.
Прихваћено/Accepted: 02. 12. 2023.